

Во оваа смисла, не би имало посебни причини матичните функции во заштитата на делата од современата ликовна уметност суштествено да се разликуваат од истите во целокупната музејска дејност или пак да претрпат поголеми измени, освен можеби во поглед на зајакнување на некои од постојните и вградување на одредени специфични елементи, доколку има такви. Зајакнување е неопходно особено во поглед на утврдувањето на општите услови за заштита, користење и презентација, во стручниот надзор, верификацијата на поставките и водењето на централната документација, со обврзна валоризација и категоризација

Што се однесува до практичната реализација на матичноста, нема сериозни причини за напуштање на постојното решение, се разбира преку соодветна правна регулатива. Музејот на современата уметност е единствена стручна организација која може да одговори на барањата. Впрочем, како што веќе беше речено, во помал или во поголем обем таа тоа го прави и денес.

Меѓутоа, неопходно е прецизно и јасно да се утврдат насоките на надлежностите на оваа организација над другите субјекти, или поточно: какви ќе бидат ингеренциите на Музејот на современата уметност над Музејот на Македонија (и обратно), во колкав обем би важела обврската за вршење стручен увид и укажување на стручна помош од една матична организација на друга, дали полето на интересот ќе се протега само на прашањата од заштитата на делата од современата ли-

ковна уметност или тоа го подразбира и користењето, презентацијата и слично? Понатаму: што во практиката ќе значи правото односно обврската за верификација на поставките на ликовни дела или во кои насоки ќе се движи грижата за унапредувањето на стручната работа и стручното усовршување на кадрите? Овие две прашања се особено значајни за остварувањето на матичноста над другите музеи и галерии во Републиката.

Оттука, иако на прв поглед се чини едноставен, проблемот содржи низа отворени прашања со своја реална специфична тежина. Заради тоа, и овој текст ги немаше амбициите за нивно разрешување, туку повеќе на потцензирање на она што се чини најсуштествено. Некои можни одговори и размисли се содржани на претходните страници, па нема причини да бидат повторувани. Натомошната разработка на посочените елементи, нивното дополнување и евентуално надминување бара поголем и посостран ангажман на сите субјекти во заштитата на делата од современата ликовна уметност.

На крајот, мислам дека е неопходно уште еднаш да се нагласи дека прашањето (или проблемот) на матичноста во целина најмалку може да се решава со норма. Нереално е да се очекува со еден или два члена во некој закон да се зафати доволно длабоко и подеднакво широко за да се предвидат сите можни елементи и ситуации од праксата. Законот нуди основ, а другото е прашање на организација, инвентивност, стручност во изнаоѓање на вистинските одговори.

Д-р Галена Куцуловска:

Состојбата и проблемите во функционирањето на меморијалните музеи во СР Македонија

МЕМОРИЈАЛНИТЕ МУЗЕИ посветени на значајни настани и личности од богатото историско и културно наследство на македонскиот народ, спаѓаат во специфичните и исклучително значајни институции во сферата на културните дејности во нашето општество. Во рамките на целосната музејска мрежа, меморијалните музеи со својата идејно-воспитна и културно-образовна функција даваат непроценлив придонес во афирмирањето на валоризираните неповторливи историски и културни вредности на македонскиот народ создавани низ вековите.

Имајќи ја предвид нивната мошне значајна мисија во популаризирањето на македонската национална историја и култура, надлежните општествено-политички субјекти покажуваат посебен интерес за нивно непречено и успешно дејствување и проширување на

постојната музејска мрежа. Од вкупно 75 музејски институции кои егзистираат на подрачјето на СР Македонија 47 се меморијални музеи посветени на значајни настани и личности од нашето подалечно и поблиско историско минато, и спомеч соби на борбени единици од НОВ. Во долгорочната програма за развој на музејската мрежа во нашата Република, се предвидува нивниот број значително да се зголеми, особено на оние подрачја во кои таквите институции не се доволно застапени.

Најголемиот број од постојните музеи третираат проблематика од Народноослободителната војна и револуцијата како највисока и најзначајна етапа од вековната борба на македонскиот народ за ослободување од туѓинската доминација, за создавање на своја државност. Најчесто, иницијатори за отво-

рае на вакви музеи се боречките организации од ослободителната војна.

Специфично и мошне значајно е што меморијалните музеи, освен во градските центри, се лоцирани и во помалите населени места и региони, сместени во објекти кои и самите се споменици на културата, така што меморијалниот амбиент и документарната изложба како една целина, даваат поголеми можности за поавтентична и поквалитетна музејска презентација. Ваквиот вид музеи со своето успешно работење можат да претставуваат единствени културни центри на тие подрачја.

Поаѓајќи од нивната значајна и незаменлива улога во афирмацијата на македонската национална историја и култура пред широката јавност, а особено нивниот придонес во воспитувањето на младите генерации во духот на борбените традиции и нивните хумани и етички пораки, пред вработените на овие институции стои голема одговорност. Тоа значи дека музејската експозиција треба да е на високо професионално рамниште, со јасно дефинирана идејна и естетска порака, што ќе ги одрази вистинските димензии на настанот или личноста. Музејската поставка со својата содржина и архитектонско-ликовно обликување треба да биде прилагодена за посетители од сите возрасти и категории и да им овозможи на истите да го забележат она што е најсуштинско и највредно во музејската изложба, длабока да го почувствуваат и да го понесат во себе како незаборавно доживување. Токму затоа, од музејските работници, особено од оние кои се непосредно ангажирани во изготвување на содржинската концепција и за нејзиното целосно реализирање, се бара мошне одговорен пристап кон проучувањето и истражувањето на историските настани, со максимално следење и примена на најновите достигнувања во историската и музеолошката наука. Што значи, за реализирање на проектот на една музејска поставка, нужна е општествена и стручна верификација која дава гаранција за нејзино квалитетно реализирање.

Меморијалните музеи како културни современи медиуми за комуницирање, должни се во своето работење да развиваат богата издавачка дејност што е во функција на поширока афирмација на Музејот.

Како специфични изразни и визуелни средства, овие институции постојано своето работење го прилагодуваат со мошне динамичниот општествен живот, што значи, тие, се подложени на перманентна реконструкција и осовременување и вградување нови сознанија и примена на нови технички и технолошки средства.

Меѓутоа, постојните меморијални музеи кои одвиваат дејност во нашата Република од објективни или субјективни причини не создале пододнакви потребни претпоставки за непречено извршување на својата значајна функција. Во обидот за нивното анализирање, според различните состојби и проблемите со

кои се среќаваат во своето работење, а со цел да се обезбеди поголема прегледност во ова наше излагање, се наметна потребата од нивно разграничување во повеќе групи:

Во првата група спаѓаат музеи отворени во последните години. Овие музејски поставки нудат сериозни пристап во проучувањето на одредените теми проследени со успешна научно-истражувачка и прибирничка работа со современ ликовно-архитектонски израз, и со вонредно богат и за првпат експониран музејски материјал му даваат вистинска димензија на историскиот настан или личност.

Во втората група се наоѓаат музеи кои егзистираат повеќе години. Овие музеи се одликуваат со квалитетна историска и ликовно-архитектонска експозиција, со бројни музејски експонати, во која е акцентирана суштината на темата со видлива и етичка порака. Меѓутоа, нивниот мошне виден недостаток е во тоа што тие од објективна или субјективна причина докрај не се реализирани.

Третата група ја сочинуваат музеи од кои најголем број спаѓаат меѓу првите музеи од ваков вид формирани во нашата Република. Кај овие музеи, несомнен е студиозниот приод кон изготвување на содржинската концепција, истражувачката и прибирничката дејност и максимално користење на тогашните достигнувања во историската наука и во музеологијата. Меѓутоа, музејската експозиција е жива материја која постојано треба да се прилагодува на динамичните промени присутни во сите области на општествениот живот.

Во четвртата група спаѓаат музеи во кои се чувствува недоволно систематско проучување и истражување. Кај некои од нив видливи се идејни недоречености, недоволно истражување и селектирање на изложените музејски експонати, без посебен акцент на најсушественото во поставката.

Во петтата група спаѓаат музеи кои се изготвувани со мало или без никакво учество на музејски работници. Овие музеи се отворени со ангажирање на поединци или групи, најчесто учесници во Народноослободителната војна. Постановката на овие музеи, како содржински така и естетски, е без елементарен и музеолошки и ликовен израз.

Во шестата група се оние музеи кои главно се сместени во понови или адаптирани објекти во кои секојдневното ниво одржување е на високо ниво, така што тие на прв поглед оставаат добар впечаток. Меѓутоа, овие меморијални музеи немаат соодветен музеолошки третман.

Во седмата група спаѓаат спомен собите на борбените единици од Народноослободителната војна на Македонија 1941—1945 лоцирани по воените гарнизони во Скопје, Титов Велес, Прилеп, Битола, Охрид, Струмица, Кавадарци. Овие спомен соби се меѓу првите од ваков вид формирани во нашата Република и врз нив е потребна поголема интервенција.

Еден од мошне актуелните проблеми за поголем број од меморијалните музеи, неза-

висно во која група припаѓаат, особено оние кои се наоѓаат надвор од градските центри, е нивното редовно екстериерно и ентериерно одржување и стручно објаснување на музејската поставка. Освен изложбената дејност, кај најголем број од овие музеи во своето секојдневно работење не се присутни и други творечки форми и содржини на дејствување изразени преку издавачка дејност како значаен елемент за нивната афирмација.

Бројните и мошне сложени проблеми присутни во секојдневното функционирање кај најголемиот број на меморијални музеи со сета сериозност ја наметнува потребата за поголемо перманентно ангажирање на музејските работници и надлежните општествено-политички органи, организации и заедници, за да не се дозволи овие значајни културни центри да останат на маргините на општествениот живот.

Викторија Теодору (Грција)

Јазиците мртви ...

Јазиците мртви и занемарени
Длабочини многу ќе ти откријат
Тие иснајале сè — изразиле сè
Го имаат дадено основниот кодекс
Јазиците заборавени

Со знаците ќе ти проговорам
на Зборот, што се обидоа да ги уништат
во светли острови што нојта не ги знае
и темна тајна не остава —

Стариот јазин ми ја дава
универзалноста на слободата.

И без нас

Да бидеме свесни за недостигот наш
Нена не ја идентификуваме нашава старост со
юнаа на Светот
Немојте да мериме сè според нашите мерила

Навистина си одиме неоправдани
Но патиштата нинано не завршуваат
Визиите ќе ги продолжат своите орбити
и бунтовите еден по друг
нако експлозиите на ѕвездата на денот
ќе избувнуваат вечно и ќе стивнуваат

Сè ќе се гради и без нас
Сè, за среќа, ќе има свој почеток и крај
Без нас.

Препев од грчки: Васко Караџа